

Skogsstyrelsen
registrator@skogsstyrelsen.se

Öster Malma 2017-10-06

Remiss 2017/1147: Skogsstyrelsens reviderade viltpolicy

Svenska Jägareförbundet (SJF) har beretts tillfälle att besvara ett remissutskick från Skogsstyrelsen gällande revidering av myndighetens viltpolicy. I nedanstående skrivelse avger SJF sitt remissvar. Till remissvaret finns bilaga 1 (sida 6–8 i detta dokument) där information om tillgänglig forskning och kunskap finns redovisad.

Inledning

Skogsstyrelsen är den myndighet som har sektorsansvar för att värna de sociala värdena av multifunktionellt brukande av skogen enligt miljömålet Levande skogar (SOU 2014:50). SJF anser, bland annat av det skälet, att Skogsstyrelsens policyarbete inte ensidigt kan ta upp viltskador utan att även lyfta fram viltets betydelse som resurs. På motsvarande sätt kan Skogsstyrelsen inte ta upp viltets negativa effekter på biologisk mångfald utan att även lyfta fram de positiva effekterna. Senast 2018 ska förvaltningen av naturresurser ske enligt ett ekosystemtjänstperspektiv där så är möjligt, vilket innebär att olika tjänster ska vägas mot varandra. Skogsstyrelsens föreslagna Viltpolicy harmonierar inte heller med budskapen i Naturvårdsverkets Viltstrategi trots att Naturvårdsverket idag är sektorsansvarig myndighet för viltförvaltningen. Myndigheternas policydokument måste bygga på en gemensam faktagrund baserad på befintlig forskning, samt fattade politiska beslut om en ekosystembaserad förvaltning. Detta för att den lokala och regionala viltförvaltningen ska kunna finna accepterade avvägningar mellan olika ekosystemtjänster, och fatta välgrundade beslut.

Jakt är en form av markanvändning som utövas med stöd av äganderätten, och genererar ekosystemtjänster i form av viltkött, rekreationsvärden och upprätthållande av traditionella metoder att bruka den biologiska mångfalden hållbart. Jakt är en del i det multifunktionella brukande av landskapet och utövas över nästan hela Sveriges yta, såväl för att generera värden som för att begränsa problem med skador på grödor och skog. Jakten regleras genom Jaktlagen (SFS 1987: 259), som bland annat uttrycker ett gemensamt ansvar för markägare och jakträttshavare att stödja viltet genom särskilda åtgärder och ett motsvarande ansvar att reglera viltstammarna.

Svenska Jägareförbundets remissutlåtande

Skogsstyrelsens målbilder

KVANTITATIVA MÅL

SJF anser inte att Skogsstyrelsens kvantitativa mål för andel skador i procent för ungskog, är nåbara och menar att det måste finnas en tro på målpuppfyllnad för att målbilden ska fungera. Förbundet anser inte heller att det är Skogsstyrelsen som skall sätta de kvantitativa målen utan anser att de bör sättas i samverkan mellan markägare och jägare lokalt och regionalt. Målsättningar utan förankring hos de som förväntas bidra, leder inte till ett fungerande samarbete utan riskerar i stället att skapa motkrafter och polarisering. Skogsstyrelsen har sedan 2010 arbetat med det nationella samverkansprojektet "Mera tall" där det visar sig vara möjligt att genom samverkan och goda exempel uppnå lyckade tallföryngringar.

Svenska Jägareförbundet

Öster Malma, SE-611 91 Nyköping · Tel: 0155-24 62 00 · Fax: 0155-24 62 50

Plusgiro: 152292-9 · Bankgiro: 566-6755 · Org. nr: 802001-6658

www.jagareforbundet.se

Projektets resultat visar att det går att vända den negativa trenden med minskade andel tall och omfattande betesskador samtidigt som samverkan mellan jägare och skogsägare blir bättre. Likaså visar detta projektet på att den lokala kunskapen är viktig för att nå framgång. Att då sätta nationellt kvantitativa mål kan skapa onödig splittring. SJF vill också påminna om att såväl jägare som markägare bör sträva mot miljömålet: Levande skogar, där "Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och livskraftiga bestånd". Detta innebär att skog och vilt skall leva i balans där balans mellan hjortviltstammar och fodertillgång är avgörande för att uppnå en hög och värdefull skogsproduktion tillsammans med hjortvilt av hög kvalitet.

ÄBIN ÄR ETT AV FLERA BESLUTSUNDERLAG

Inventering av viltskador är ett av flera beslutsunderlag för den regionala förvaltningen. Skogsstyrelsens kvantitativa mål syftar till att använda ÄBIN-skador som ett avgörande underlag i älgförvaltningen. SJF menar att det vetenskapliga underlaget (se bilaga 1: Fodertillgång och betesskador) för att använda mängden ÄBIN-skador som ett avgörande underlag i älgförvaltningen är svagt, då ÄBIN-skadorna inte visar tillräckligt starka samband med älgstammens storlek. ÄBIN är ett beslutsunderlag, men kan inte ensamt vara styrande då det främst är markägare och jakträttsinnehavare lokalt och regionalt som inom älgförvaltningssystemet ska nå samförstånd kring hur förvaltningen ska ske.

Förbundet ser också gärna att Skogsstyrelsen tydligare marknadsför sitt uppdrag gällande **framtagandet av foderprognoser likväl som användbarheten av dessa data**. I dagsläget saknas kunskap kring materialets användbarhet och det krävs förmodligen större utbildningsinsatser för att öka kunskapen.

VÅRD AV VILT OCH SKOG INNEBÄR MER ÄN AVSKJUTNING

Skogsstyrelsens förslag till viltpolicy genomsyras av att hanteringen av betesskador orsakade av hjortdjur till stor del skall hanteras med hjälp av avskjutning. I jaktlagens § 4 står: *Viltet skall vårdas i syfte att bevara de viltarter som tillhör landets viltbestånd och de fågelarter som tillfälligt förekommer naturligt i landet, och främja en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna. I viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd och att anpassa jakten efter tillgången på vilt. För att åtgärderna utförs och anpassningen sker svarar markägaren och jakträttshavaren.* SJF tolkar denna skrivning som att markanvändningen ska anpassas och planeras så att även målen och intentionerna i jaktlagen ska uppnås.

OLIKA FÖRHÅLLANDEN INOM LANDET KRÄVER LOKALA-REGIONALA LÖSNINGAR

Betetryck av hjortvilt är en konsekvens av hjortviltstammarnas sammansättning och storlek, tillgången till olika foderväxter, fördelningen av betare och foder i tid och rum. Förbundet vill här framhålla att förhållandena mellan vilt och foderresursen och skador på skog orsakade av bete varierar stort inom landet. SJF vill förtydliga att de svenska hjortviltstammarna på en nationell nivå idag är ungefärligt hälften av landets tidigare toppnoteringar (se bilaga 1: Hjortviltets antal) och vi vill även påpeka att mängden löv i de svenska skogarna enligt riksskogstaxeringen har ökat (se bilaga 1: Lövskog i förhållande till hjortvilt)

VILTBETE KAN VARA BÅDE BRA OCH DÅLIGT

Skogsstyrelsen uttrycker i sin viltpolicy att hjortdjuren skall förvaltas med hänsyn till skogsekosystemet vilket SJF tolkar som att myndigheten anser att hjortdjurens bete alltid och enbart påverkar andra naturliga trädslag negativt. Det finns dock ett antal studier som visar på positiva effekter av betning, så länge inte betetrycken blir alltför stora.

SJF vill framhålla att viltbete också har en positiv inverkan på den biologiska mångfalden (se bilaga 1: Hjortviltbete i relation till biologisk mångfald) samtidigt som Förbundet även inser att viltbete kan få negativa effekter på produktionen av skogsråvara. Därför menar SJF att balans mellan betesresurserna och vilt uppnås bäst genom samverkan och dialog mellan markägare och jägare där de lokala förutsättningarna ska vara

vägledande. Här ska såväl markägarnas som jägarnas lokala kunskaper tas tillvara. Resultat från nationell forskning och kunskap bör samtliga parter bidra med och blir på så sätt också en del av beslutsunderlaget. Här bidrar gärna Jägareförbundet.

SKOGSSKÖTSEL VID VÄG

SJF ser positivt på att Skogsstyrelsen framhäver att skogsskötselåtgärder som utförs invid större väg ska vara vetenskapligt anpassade för att minska risken för trafikolyckor med vilt. Som medlem i Nationella Viltolycksrådet har Skogsstyrelsen, enligt NVR:s handlingsplan 2015–2017, uppdraget att ta fram informationsmaterial om väg och spårnära skogsbruk. I en av Skogsstyrelsens senaste broschyrer om vilt och skogsbruk: "Tänk vilt när du sköter din skog – För skogen och viltet", nämns inget om skogsskötselåtgärder anpassade för att minska risken för trafikolyckor med vilt. På Skogsstyrelsens hemsida finns heller inget att hitta om skogsskötsel invid större vägar. SJF ser det som att Skogsstyrelsen i och med sitt ställningstagande i denna viltpolicy tar sin uppgift som medlem i det Nationella Viltolycksrådet på allvar. Vi ser gärna att punkten kompletteras för att även gälla spårbunden trafik.

Ståndpunkter i enskilda frågor

PUNKT 1 OCH 4

SJF rekommenderar Skogsstyrelsen att omformulera punkt 1 så att det tydligt framgår att myndigheten ska bevaka skogens intresse i samband med förvaltning av vilt men även att Skogsstyrelsen ska bidra till att den regionala älgförvaltningen är i balans med sina betesresurser. SJF anser att det underlag som Skogsstyrelsen årligen bidrar med gällande älgens påverkan på betesresurserna är ett viktigt underlag för den regionala älgförvaltningen. Det är dock viktigt att myndigheten är tydlig med att det är ett underlag för beslut och att man inte markerar vad som är "rätt eller fel" när en överenskommelse har träffats mellan markägare och jakträttsinnehavare. Skogsstyrelsen är en tydlig samarbetspart för att hitta en balans mellan viltet och foderresursen

PUNKT 2 OCH 3

SJF menar att formuleringen kring denna ståndpunkt inte är i synergi med policydokumentets målbild enligt första punktsatsen. Skadenivåer måste bedömas som genomsnittliga inom större sammanhängande områden. En grundläggande tanke med dagens ekosystembaserade älgförvaltning är att förvaltningen skall ske inom älgförvaltningsområden (ÄFO) som i huvudsak skall omfatta en egen älgstam. Naturliga och skapade barriärer skall om möjligt utgöra avgränsningar mellan ÄFO. Det är inom dessa enheter som skadenivåer måste bedömas. Enskilda bestånd skadenivåer kommer alltid att variera där vissa bestånd får höga skador. Detta oavsett nivån på hjortviltstammarna. I Regeringens proposition 2009/10:239 (sid 27) framgår att älgförvaltningsgruppen, vid upprättande av förvaltningsplaner, bland annat ska ta hänsyn till särskilt skadedrabbade områden och även skador på skogen i mer generella ordalag. Det är således inte rimligt och heller inte förenligt med Regeringens proposition 2009/10:239 att betesskador på enskilda bestånd skall föranleda beslut om skydds jakt mer än i undantagsfall.

Skador som orsakas av jaktbara arter skall i första hand förebyggas genom jakt under den allmänna jakttiden. Drabbas enskilda bestånd av svåra skador är enligt SJF en upprepad störning med hjälp av hund en bra förebyggande åtgärd och bör genomföras innan beslut om skydds jakt. Enligt Regeringens proposition 2009/10:239 skall också skydds jaktbeslut alltid föregås av dialog mellan markägare och jakträttshavare.

PUNKT 5

SJF menar att det är varje markägares rätt att bestämma över vilka åtgärder som bör ske i dennes skog så länge det är i enlighet med svensk lagstiftning. SJF har också svårt att definiera vad som är "överhängande risk för betesrelaterad plantavgång" och skulle önska att en definition togs fram.

PUNKT 6

SJF menar att enskilda bestånd alltid kommer att kunna ha för stora skador, oavsett viltstammarnas storlek, men vill återigen påpeka för Skogsstyrelsen att myndigheten inte kan styra vilthöjningen. Den enskilde markägaren ska ytterst avgöra vilka åtgärder som ska utföras. Skogsstyrelsen kan givetvis bidra med råd.

PUNKT 7

SJF menar att förvaltningen av det svenska hjortviltet måste vara långsiktig liksom annan förvaltning av naturresurser. Viltskador måste hanteras långsiktigt och med hög grad av samförstånd mellan inblandade intressenter. Avskjutning av hjortvilt är ett viktigt instrument i förvaltningen men inte viktigare än något annat. Skogsstyrelsen bör värna skogens intresse och verka för samförstånd mellan markägare och andra intressenter. "Pekpinnar" från myndigheten kan i det här avseendet verka åt motsatt håll och i stället öka polariseringen mellan intressenterna.

PUNKT 8

SJF anser, till skillnad från Skogsstyrelsen, att foderstimulerande åtgärder är ekonomisk rimliga för den enskilda markägaren som avser att bedriva viltvård och anpassa sitt skogsbruk så att det gynnar viltet, se exempel i bilaga 1: Foderstimulerande åtgärder. Markägaren avgör om det är ekonomiskt rimligt. I Sverige ingår jakträtten i äganderätten. Detta har skapat unika förutsättningar för att bedriva viltvård och långsiktigt nyttja viltet som en resurs. Det man äger, vårdar man. Förbundet tolkar det som att Skogsstyrelsen vill sätta den svenska vilthöjningen och viltvården ur spel genom att i sin policy framhålla att de foderstimulerande åtgärder som anses ekonomiskt rimliga har en begränsad effekt på skog/vilt balansen. Skogsstyrelsen deltar själva i ett projekt, "Vild och Bortskämd", med målet att skapa mer naturlig föda för viltet i Götaland, vilket är ett bra exempel på att myndigheten verkar för att skapa en nyanserad bild av skogsskötseln.

PUNKT 9

Skogsvårdslagen sätter gränsen för när en föryngring inte är godtagbar och SJF anser att skogspolitiken ger ett stort utrymme för markägare att anpassa sina åtgärder för att uppnå sin målsättning med sitt brukande. Dessutom regleras jakten genom Jaktlagen (SFS 1987: 259), som bland annat uttrycker ett gemensamt ansvar för markägare och jakträttshavare att stödja viltet genom särskilda åtgärder och ett motsvarande ansvar att reglera viltstammarna.

PUNKT 10

Det är positivt att Skogsstyrelsen pekar på att jakt och viltvård är en del av skogens mångbruk, men SJF håller inte med Skogsstyrelsen om att " Jakt och Viltvård inte är en egen form av markanvändning". I SOU 2013:43 Strategi för en långsiktigt hållbar markanvändning (sid 54) anges bland annat att jakt utgör en viktig form av markanvändning som även representerar betydande ekonomiska värden och kan bidra till en god folkhälsa och ökat välbefinnande. Enligt skogsvårdslagens 1§ skall man vid skötsel ta hänsyn även till "andra allmänna intressen" vilket enligt SOU 2005:39 inrymmer bl.a. jakt och fiske. I samma utredning framgår också att jakten är en viktig källa för rekreation och turism. Även i Naturvårdsverkets Strategi för svensk vilthöjning framhålls viltets ekosystemtjänster såsom viltupplevelser och jaktupplevelser. I Nationella skogsprogrammet och underlagsrapporterna från arbetsgrupperna framgår att jakt är en av flera delar i skogens mångbruk. SJF anser att jakt är en egen form av markanvändning.

Påpekandet att skogsvårdslagen gäller på skogsmark synes i sammanhanget onödigt. Skogsvårdslagen gäller självklart tillsammans med en mängd andra regelverk.

PUNKT 11

Begreppet "bärkraftsnivå" är inte definierat och svårt att tolka.

SVENSKA JÄGAREFÖRBUNDET

Bo Sköld
Generalsekreterare

Mariana Skoglund
Nationell viltförvaltare

BILAGA 1: KUNSKAPSHÄNVISNING

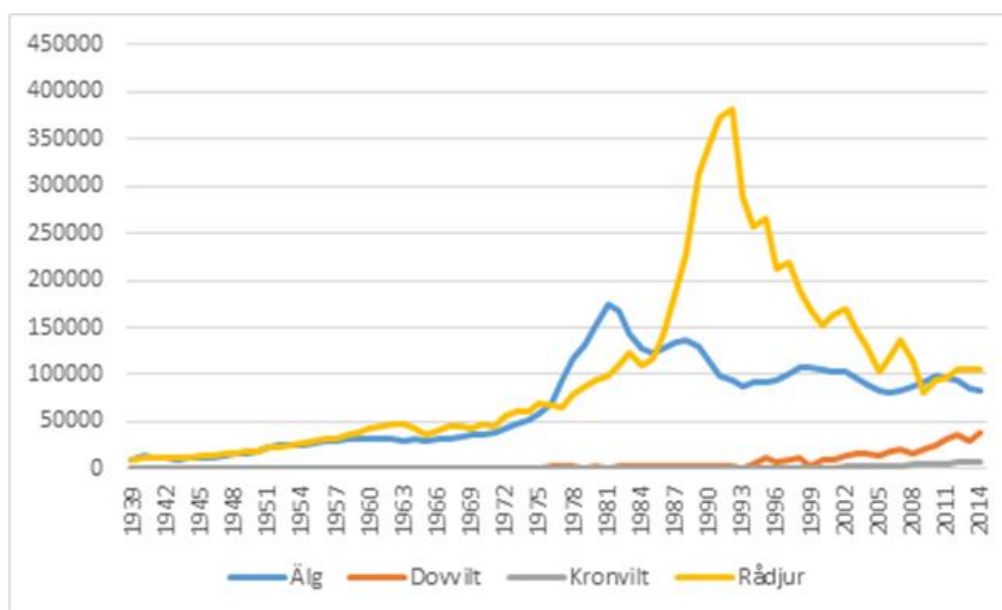
FODERTILLGÅNG OCH BETESSKADOR

Betetryck av hjortvilt är en konsekvens av hjortviltstammarnas sammansättning och storlek, tillgången till olika foderväxter och fördelningen av betare och foder i tid och rum. I Skandinavien är det framför allt älgens bete på tall som orsakat ekonomisk skada för skogsbruket (SOU 2009: 54), och därmed konflikter om älgstammens betetryck (ex. Sandström m.fl. 2013, Bjärstig m.fl. 2014, Lindkvist m.fl. 2014).

Mängden tillgängligt foder är en viktig faktor för hur mycket foder som konsumeras, dvs. älgen följer fördelningen av foder (Månsson m. fl. 2007b). Svenska vetenskapliga studier visar att den viktigaste faktorn som bestämmer betetrycket (Månsson m.fl. 2007 a, b) och mängden skador (Bergqvist m.fl. 2014) på tall är mängden tillgängligt tallfoder. Ju mer foder, desto mindre skador.

HJORTDJURENS ANTAL

Hjortviltstammarna har vuxit kraftigt under de senaste 60 åren i Sverige. Även om stammarna är höga historiskt sett så ligger vi inte på rekordnivåer idag. Vi hade flest älgar på tidigt 80-tal, och flest rådjur under tidigt 90-tal (se figur 1). Även om stammarna av dov- och kronvilt fortfarande växer, så har vi idag ungefär hälften av antalet hjortvilt jämfört med tidigt nittital (figur 1).

Figur 1: Antal fällda hjortdjur per år

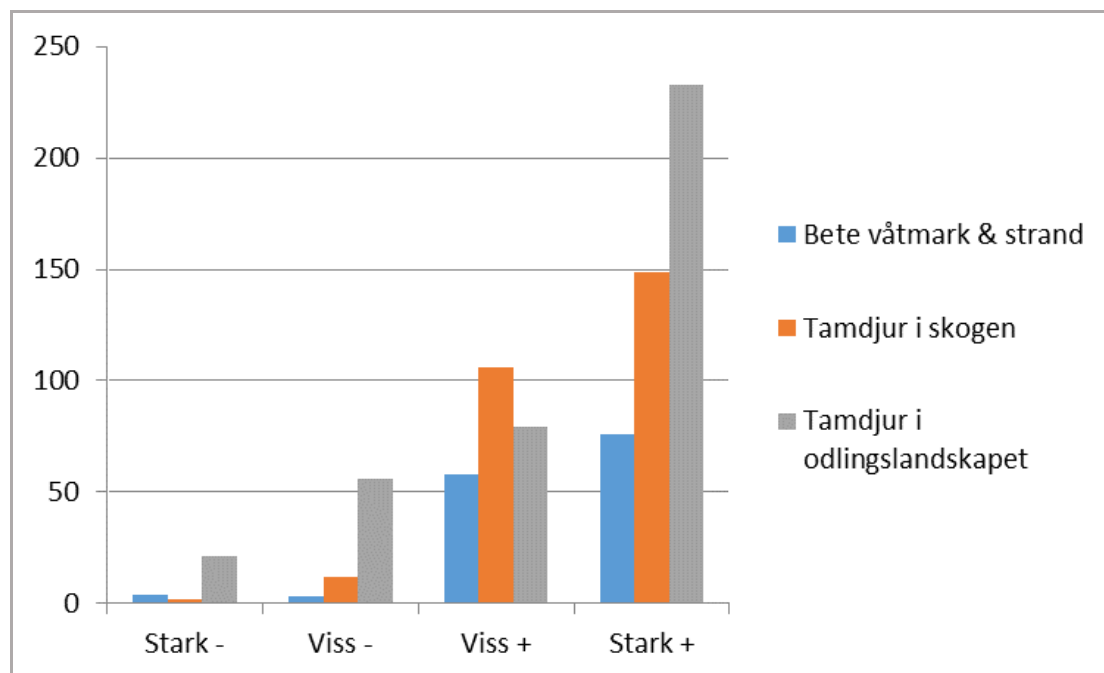
LÖVSKOG I FÖRHÅLLANDE TILL HJORTVILT

Riksskogstaxeringen visar att volymen asp fördubblades i de svenska skogarna under perioden 1953–2007 (Edenius m.fl. 2008) och att ökningen fortsätter (Kempe & Dahlqvist 2016). Generellt har situationen för lövträd förbättrats och volymerna ökat sedan den nya Skogsvårdslagen kom 1993 (Andersson m.fl. 2011). Rekrytering av RASE och trädbildning påverkas i stor utsträckning av skogsskötseln (Edenius m.fl. 2007) eftersom tre av arterna är konkurrenssvaga. Data från ÄBIN-inventeringarna visar en effekt av latitud på förekomsten av RASE, som är vanligare i produktionsbestånden ju längre söderut man kommer. Det finns ett motsvarande mönster för mängden hjortvilt, vilket gör att det finns ett positivt samband mellan mängden hjortvilt och mängden RASE, inte negativt. Liknande studier från Norge visar att det krävs älgtätheter över 20–40 individer/1000 ha och kronviltstätheter över 40 individer/1000 ha för att förhindra tillväxten av rönn och sälg i bestånd, men hårt bete av individer försenar tillväxt och utvecklingen kraftigt (Myking m.fl. 2013).

Rekryteringen av sälj och ronn i Norge är stabil eller ökande (Landskogstaxeringen 2017), och hjortviltstammarna motsvarar ungefär de svenska.

HJORTVILTSBETE I RELATION TILL BIOLOGISK MÅNGFALD

Det finns en mängd studier som visar att skogsbete av tamboskap är positivt för den biologiska mångfalden i Sverige (se ex. sammanställningen av Axelsson Linkowski 2010), samtidigt som minskat skogsbete och igenväxning av marker som tidigare betats har identifierats som hot mot den biologiska mångfalden, särskilt i Europa (ex. Poschold m.fl. 2005, Austrheim m.fl. 2011).

Figur 3: Antalet rödlistade arter som påverkas negativt eller positivt av förekomst av tamdjur och bete i olika landskapstyper. Sammanställningen utgår från det aktuella läget i Artdatabankens pågående arbete med att klassificera svenska rödlistade arters habitatkrav

Sammanställning i figur 3, ovan, visar tydligt på betydelsen av pågående bete i alla landskapstyper, vilket även sedan länge är den förhärskande synen inom naturvården i Sverige. Hjortviltet fyller idag åtminstone delvis samma ekologiska nisch som tamboskapen tidigare gjorde under vegetationsperioden. Kardell (2016) har jämfört betestrycket av dagens hjortviltstammar med forna tiders skogsbete, och dragit slutsatsen att de är ungefär jämförbara. Utöver befintlig forskning gällande tamboskaps skogsbete finns en rad undersökningar som berör svenska hjortviltarter. Norska studier visar t.ex. att artrikedomen av insekter (Melis m.fl. 2007) och växter (Hegland m.fl. 2013) i fält- och buskskikt ökade med ökande betestryck av kronvilt i områden med i genomsnitt 50–60 kronvilt/1000 ha. Motsvarande studier av älgbete på blåbärsris visade att ökande betestryck gav högre biologisk mångfald av skalbaggar i Norge (Melis m.fl. 2007). Samtidigt fann studien stöd för att ett medelhårt betestryck troligen maximerar biologisk mångfald. Under vissa förutsättningar gynnas lavar på bekostnad av mossor genom älgbete, som skapar ljusare och torrare miljöer (Suominen m.fl. 1999). En omfattande svensk studie där älgbete simulerats genom klippning visar på motsvarande sätt att artrikedomen för kärlväxter ökade vid simulerade älgåter på 10 respektive 30 älgar/1000 ha, jämfört med inget bete eller klippning motsvarande 50 älgar/1000 ha (Suominen m.fl. 2008).

Mer varierade klövviltssamhällen ger ett mer varierat betestryck när det gäller vilka arter som betas och vilka växtdelar som utnyttjas, vilket i sin tur kan ge positiva effekter på den biologiska mångfalden (Prins & Fritz 2008). Under svenska förhållanden kommer exempelvis kron- men framför allt dov viltets spridning att göra att betestrycket på gräs ökar, jämfört med om samma biomassa konsumerats av rådjur och älgar. Mer varierade hjortviltssamhällen kan därmed komma att mer efterlikna forna tiders skogsbete av kor, hästar, får och getter, med positiva effekter för den biologiska mångfalden som följd.

Flest arter gynnas av ett svagt eller medelhårt betetryck, och det är särskilt värdefullt om betetrycket tillåts variera i tid och rum. Det finns studier som visar att medelhårt betetryck är positivt för den biologiska mångfalden, samt att bete från hjortdjur gynnar mångfalden genom att modifiera effekterna av andra störningar som brand och stormfällning (Royo m.fl. 2010). Det finns ett generellt mönster där biologisk mångfald är högre i mer varierade landskap (ex. Cousins m.fl. 2015), vilket gör att det är fördelaktigt ur ett mångfaldsperspektiv att hjortviltet betar hårdare i vissa områden och mindre i andra.

FODERSTIMULERANDE ÅTGÄRDER

Att skapa långsiktiga foderarealer på landskapsnivå möjliggör att viltet kan fördelas mer jämnt i landskapet samt att koncentrationer av vilt kan undvikas. Det finns flera skötselåtgärder för att minska negativ inverkan av hjortviltets bete på rekrytering och trädbildning av betesbegärliga trädarter. Så kallad "green tree retention" (GTR), dvs. att man lämnar delar av beståndet vid slutavverkningen, är en metod för att mer efterlikna en naturlig, flerskiktad skog. Försök i Finland visar att rekryteringen av rönn, asp och vårtbjörk påverkas positivt av GTR. Hyggesbränning påverkar också all tre arterna positivt, men för asp gällde det endast om bränningen kombinerades med GTR med 50 m³ kvarlämnade träd. Även anpassad röjning har betydelse. Svenska studier visar på ett negativt samband mellan avstånd till närmsta produktionsstam och betetrycket på rönn och sälg (Ånöstam 2015, Åberg 2015, Widemo m.fl. under bearbetning). För att minska betetrycket och risken för stambrott bör begärliga arter inte friställas vid en normal förstaröjning. Det gäller även asp, där täta bestånd av rameter kan ses som en form av försvar mot bete, då älgar ogärna tränger sig in bland de unga stammarna eftersom de har svårt att fly.